

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 21 του Τού 1903

ΓΡΑΦΕΙΑ: Όδός Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ 160

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΗΣ. Κάτω ή στρατοκρατία!
ΣΠΥΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ. Σμῆς Γροθιές
(συνέχεια).

ΕΙΡΗΝΗ Α. ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ. Με το ίδιο νό-
μισμα.

ΣΠΗΛΙΟΣ ΑΝΘΙΑΣ. Ό πρόφιτος άνθρωπος.

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΗΣ. Ένα συναπάντημα (με-
τάφρ. Έντας Γαρτζώνη).

ΑΠ. Μ. ΜΠΑΛΗΣ. Τό Λεκαπεντάβγουντο.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Λέαντρος Παλαμής. Α Σ. Βρα-
νῆς. Ρόμος Φιλέρας.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΜΑΤΑ.—ΦΟΝΟΠΑ-
ΖΑΡΟ ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ.

ΚΑΤΩ Η ΣΤΡΑΤΟΚΡΑΤΙΑ!

Άγαπητέ Νουμά,

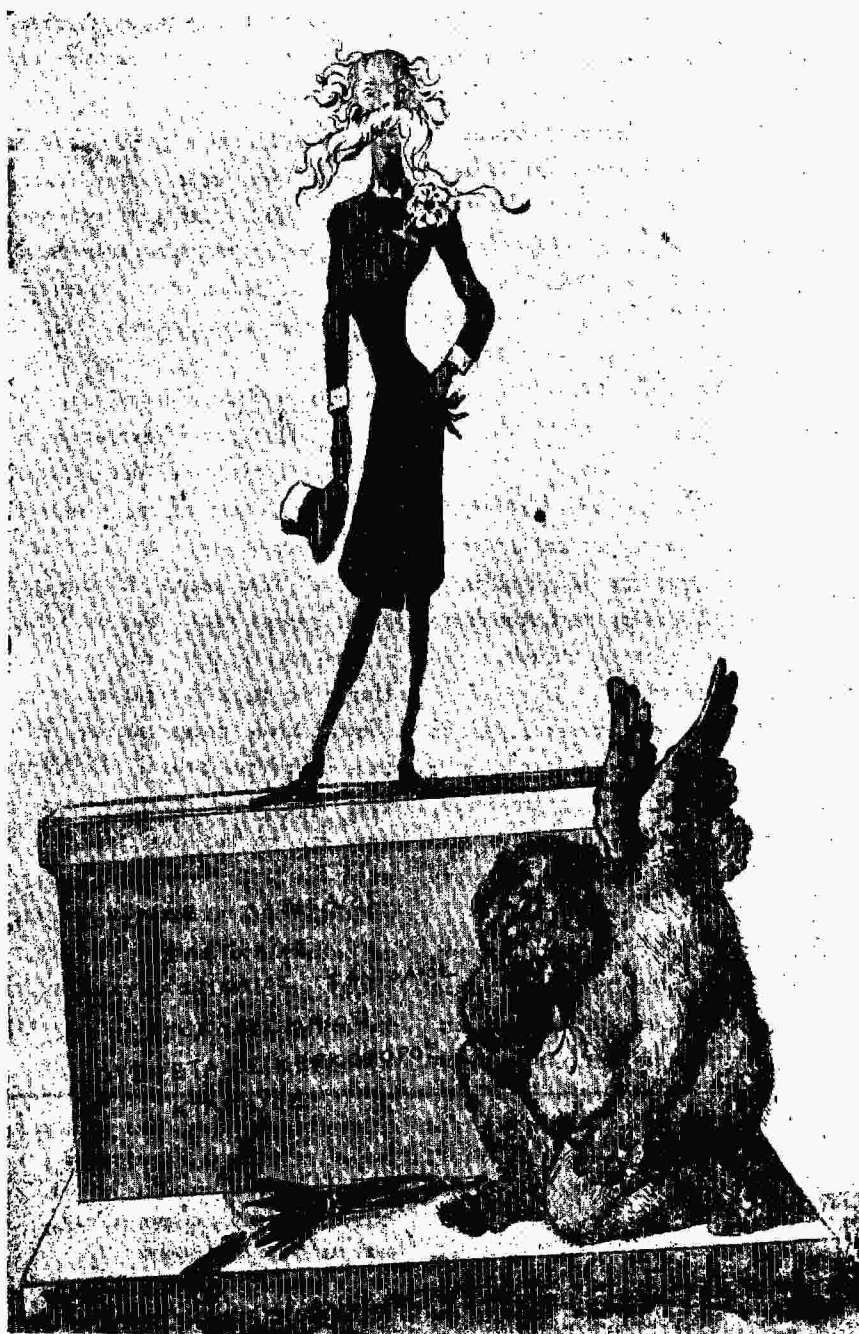
Θά παρατήρησεις, πιστεύω, κ' εσύ, πώς κάπου κάπου, παραπεταμένα προβάλλουνε στα ρωμέικα έντυπα και κάτι μαργαριτάρια π' αΐζει να τά χαρύνει ολόν, μα πώς τά τέτια, αν δημοσιευτούνε σ' έφημερίδα, δέν καταδέχονται να τά ξανατυπώσουν οι άλλες έφημερίδες—τυπώνουν δέμως καταδεχτικώτατα απ' όπουδήποτε παραμύθια της Χαλιμάς, τι λογής θές και τά ξεράσματα της Βουλής της έδουλής και κάθε άλλου κλεφτοκομείου—κι αν δημοσιευτούνε σε βιβλίο, άλλοίμονο στον εκδότη του, που δέν είχε τόσο μυαλό ό εύλογημένος να βγάξη φυλλάδες έγκυ-
κριμένους υπό του Έπιουργείου—για να ίποκουτσί-
νουν τά ρωμιόπουλα,—παρά δημοσίεψε πράματα που δέν περνούνε στην Άδδηριτιά! Θέλησε κάποιος Καρυοφύλλης να τυπώση τό Χρυσόστομο και θαρρώ πώς κατάντησε στα ύστερα να ζητιανεύη. Ήρθε από τη Γερμανία ό Μπάρτ να κάνη τον εκδότη στον τόπο μας και την έπαθε χιώ-
τικά με τό Έγκυκλοπαιδικό Λεξικό και μ' ό,τι άλλο δια-
λεχτό έδωλε. Και σαν πόσα τέτια νάγιναν άραγε!

Έσύ έλπίζω να μην έχης την άκαταδεξιά των συν-
αδέρφων σου και να θές να δείχνης, όπου κι αν τά βλέπης, τά δμορφα λέγια και πράματα. Γι' αύτό σου στείλω κου-
σογραμμένο στη γλώσσα μας τό άρθρο τούτο του Τολ-
στόη, όπως δημοσιεύτηκε στο «Άστυ» τό χειμώνα μέσα.
Άλλη έφημερίδα καμμιά δέν τό δημοσίεψε τότες, δημο-
σίεψε τό τώρα εσύ και δέν πειράζει πώς πέρασαν μερι-
κοί μήνες.

Γειά σου
Α. Π.

Μιά ρούσικη παροιμία λέει: «Μπορείς να μην
άκούσης τον πατέρα σου και τη μητέρα σου, μα
θάκούσης τό γαιδουροτόμαρο», δηλαδή τό τούμ-
πανο. Αύτή ή παροιμία στην εποχή μας καλοταί-

ΝΤΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΙ ΜΙΣΤΡΙΩΤΗΣ

Κουτρακλέους παρά σήμα πεσών οίκτρώς όλούζει
Τηλικόταξ Γορκεύς σχήμα λαβών Σεραφείμ.

Α. Α.

ριάζει σ' όσους δεχτήκανε τη διδαχή του Χριστού
μεταμορφωμένη από τους παπάδες. Οι άνθρωποι
που δέ δεχτήκανε τη διδαχή του Χριστού στην ού-
σία της, έχουν να υπακούσουν στο τούμπανο. Μόνο
ένα πράμα μπορεί να τους λευτερώση από τό τούμ-
πανο: ή αληθινή του Χριστού διδαχή.

Τού κάκου οι ευρωπαϊκοί λαοί εργάζονται να
βάλουν σ' ενέργεια τους νέους τύπους της ζωής, που
πολύν καιρό τώρα βρίσκει σωστούς ή συνείδησή τους.

Πάντα τη ζωή τη διευθύνει ό αρχαίος βάρβαρος
δεσποτισμός, κ' οι νέες ιδέες για τη ζωή όχι μόνο οι
ιδέες δέν πραγματοποιούνται, μα κι άλλες παλιές,
που από καιρό ή ανθρώπινη συνείδηση τις πέταξε,
όπως τη σκλαβιά, τό κέρδος από τη ράχη τάλ-
λουου, τό μαρτύριο ή τους πολέμους, μάς ξανακυ-
ριεύουν όλοένα σκληρότερες.

Κ' ή άφορμή είναι που δέν υπάρχει ένας καθο-

ρισμός του καλού και του κακού, που να γίνει δεχτός απ' τους ανθρώπους. Όπως είναι τώρα τα πράγματα, όποιος κι αν είναι ο τύπος της ζωής, ο τύπος που μπαίνει στην πράξη στήριγμά του θα χυ τη Βία.

Του κακού ο άνθρωπος ανακάλυψε τον άκωτερο τύπο της κοινωνικής ζωής, που του εξασφαλίζει τάχατες τη λευτεριά και την ισότητα. Ποτέ δε θα λευτερωθώ από τη βία, γιατί ο ίδιος είναι βιαστής.

Γι' αυτό, όσο μεγάλος κι αν είναι ο δεσποτισμός των κυβερνήσεων, όσο τρομερά κι αν είναι τα κακά που φορτώνει ο δεσποτισμός στους ανθρώπους, ο άνθρωπος που επιθυμεί την κοινωνική ζωή, πάντα θάβει στην υποταγή τους. Ο άνθρωπος αυτός ή θα ζητήσει να δικαιολογήσει τη βία και βρίσκει καλό εκείνο που είναι κακό, ή θα παρηγορηθεί πως θαύρη αργότερα το μέσο να ρήξει την κυβέρνηση και να στυλώσει άλλη καλύτερη, που θαλλάξει εκείνο που σήμερα είναι κακό. Ός που να πραγματοποιηθεί όμως η σιγανή αυτή ή γλήγορη των τωρινών τύπων αλλαγή, απ' όπου περιμένει τη σωτηρία του, υπάκουει δουλικά στη βρισκόμενη κυβέρνηση, όποιες κι αν είναι οι αξιώσεις της. Δεν αναγνωρίζει βέβαια την εξουσία της και την πρώτη στιγμή που θα μπορέσει μεταχειρίζεται τη βία, με όχι μονάχα δεν απαρνιέται ο ίδιος τη βία ή τα όργανα της βίας, παρά και τα θαρρεί απαραίτητα. Και γι' αυτό θα υπακούει πάντα στην κυβερνητική βία που υπάρχει. Ο κοινωνικός άνθρωπος είναι εκθιαστές, γι' αυτό πάντα είναι δούλος.

Τούτο το αποδείχνει καλύτερα από κάθε άλλο το ότι με τόση υποταγή οι Ευρωπαίοι, και μάλιστα κείνοι που περηφανεύονται για τη λευτεριά τους, δεχτήκανε το πειό δεσποτικό και το πειό ντροπαλό πράμα που σοφίστηκαν ως τώρα οι τύραννοι: την υποχρεωτική στρατιωτική υπηρεσία.

Η αναγκαστική στρατιωτική υπηρεσία, με το να γίνει δεχτή δίχως αντίλογια απ' όλους τους λαούς, δίχως αντίσταση, μάλιστα με κάποια χαρά, είναι τρανή απόδειξη της αδυναμίας του κοινού ανθρώπου να ξεφύγει απ' τη βία και να αλλάξει την τωρινή του κατάσταση.

Ποιά κατάσταση μπορεί να ναι πειό παράλογη, πειό λυπητερή απ' αυτή όπου βρίσκονται σήμερα οι λαοί της Ευρώπης, που ξοδεύουν το πειότερο απ' το εισόδημά τους ετοιμάζοντας τα μέσα της κατα-

στροφής των γειτόνων τους, που όχι μόνο τίποτα δεν τους χωρίζει απ' αυτούς, παρά έχουν μαζί τους και πνευματική συγκατανία; Τι τρομερότερο μπορεί να υπάρξει για τους λαούς αυτούς απ' το κακό αυτό που αδιάκοπα τους φοβερίζει: ότι κάποιος τρελλός που τονέ λένε αυτοκράτορα θα πηγαίει λόγο, που δε θάρει σ' άλλο τρελλό όμοιό του; Τι τρομερότερο απ' όλ' αυτά τα μέσα της καταστροφής, που φυτρώνουν κάθε μέρα: κανόνια, μπόμπες, μυδραλιοδόλα, άκαπνο μπαρουτί, τορπίλλες κι άλλα θανατερά μηχανήματα; Και όμως όλ' οι άνθρωποι, σαν τα ζώα που σπρώχνονται με το καμτσίκι στο μακελλείο, θα πάνε υπάκουοι όπου τους στείλουν, θα σκοτωθούνε προθυμότατα ή θα σκοτώσουν άλλους ανθρώπους, χωρίς να ρωτήσουνε καν τον εαυτό τους γιατί το κάνουν, κι όχι μόνο δεν το μετανιώνουν, με και θάνατι περήφανοι για τα μπιχιμπιδία που θα τους δώσουν γιατί καλά σκοτώσανε, και θα χτίσουνε μνημεία σ' αυτό τον ήθλιο τρελλό, στον κακούργο αυτόνε που τους έσπρωξε στη σφαγή.

Οι άνθρωποι της φιλελεύθερης Ευρώπης χαίρουνται που δεν τους απαγορεύεται να γράφουν όσες μούρες θέλουν και να παγγέλλουνε αδιάφορο ποιούς λόγους και πιστεύουνε πως είναι πέρα-πέρα λεύτερο, καθώς τα βώδια, που βόσκοντας στους κάμπους του μακελλείου φαντάζονται πως είναι για καλά λεύτερα. Και μ' όλ' αυτά ποτέ ο δεσποτισμός δεν έγινε άφορμή τόσων δυστυχιών στους ανθρώπους όσο σήμερα. Ποτέ ή αδιαντροπιά των βιαστών και των θυμάτων ή αναντρία δεν έφταζε στο σημερνό βαθμό.

Τα παλληκάρια πηγαίνουν στους στρατώνες και τα συντροφεύουν οι πατέρες τους κ' οι μητέρες τους, ίσα ίσα δηλ. εκείνοι π' όρκίζονται να σκοτώσουν. Είναι φανερό πειό πως δεν υπάρχει ταπείνωση ούτε ντροπή που να μην υποφέρνει ο σημερνός άνθρωπος. Ποτέ ως τώρα ή τυραννία της εξουσίας κ' ή διαφθορά εκείνων που ναι κάτου από κυριαρχία δε φτάζανε σε τέτοιο βαθμό. Είταν πάντα και θάνατι για τους ανθρώπους που έχουν την ήθική τους δύναμη κάτι που το θαρρούνε ιερό, που δε χωρίζονται απ' αυτό δεν ξέρω τί να τους δώσης, που για χάρη του είναι πρόθυμοι να υποφέρουνε όλες τις στερήσεις, όλα τα βάσανα, το θάνατο τον ίδιο, και που δε θα τζιλάζαν για όλο τον κόσμο, κι άπάνου κάτου κάθε άνθρωπος, όσο λίγο αναπτυγμένος κι αν είναι, τόχει αυτό το ιερό.

Πίτε σ' ένα Ρούσσο χωριανό να φύγει στην Άγια Κοινωνία ή να βλαστημήσει τις εικόνες: θα πεθάνει κάλλια, με δε θα το κινή. Γελιέται, πιστεύει πως οι εικόνες είναι κάτι ιερό και δε θαρρεί τέτοιο εκείνο που ναι αληθινά: την ανθρώπινη ζωή. Έχει την ιδέα πως υπάρχει γι' αυτόν ένα ιερό, μια άκρη της υποταγής του, ένα κόκκαλο που δεν το γέρνει. Με που είναι το κόκκαλο τούτο στον πολιτισμένο άνθρωπο, που πουλιέται σε σκλάβος στην κυβέρνηση; Ποιό είναι το ιερό αυτό πράμα που ποτέ δεν παραχωρεί; Το ιερό αυτό δεν υπάρχει. Είναι εύκολόλυστο και λυγίζεται πέρα-πέρα. "Αν υπάρχει μέσα του τίποτις ιερό, τούτο, κρίνοντας απ' όσα ο πολιτισμένος άνθρωπος υποκριτικά λογοκοπανάει, θάταν ή σπλαχνία, ή σεβασμός των δικαιωμάτων, της λευτεριάς και της ζωής του γείτονα. Πώς λοιπόν; Αυτόνε το φωτισμένο σοφό, αυτόνε που στάνωτερα εκπαιδευτήρια έμαθε το κάθε τι που βρήκε ο άνθρωπος νους προτήτερα του, αυτόνε που μιλάει ακατάπαυτα για δίκαια, για λευτεριά, για τανέγγιχτο της ανθρώπινης ζωής, τον παίρνουν, τον ντύνουνε μ' ένα χοντρό φόρεμα, τον προστάζουνε να στέκεται ντούρος, να χαιρετάει, να ταπεινώνεται μπροστά σ' όλους όσους έχουν στο ρούχο τους ένα σερήτι παραπάνου, να όρκιστη πως θα σκοτώσει μια μέρα τανέρφια του και τους γονιούς του, αν αυτοί γίνουν αίσωτετικοί όχτροί, και είν' έτοιμος για όλ' αυτά και ρωτάει μονάχα πως και πότε θα τονέ διατάζουν. Άβριο σαν τον άφίσουε λεύτερο θάρρηση πάλι να διδάσκει το δίκιο, τη λευτεριά, τανέγγιχτο της ανθρώπινης ζωής κτλ.

Ναι! Με τέτοιους ανθρώπους, που υπόσχονται να σκοτώσουν τους γονιούς τους, οι φιλελεύθεροι, οι σοσιαλιστές, οι αναρχικοί όνειρεύονται να όργανώσουν κοινωνία λευτερων ανθρώπων. Τι λογής όμως κοινωνία ήθική και λογική μπορεί κανείς να φτιάξει με τέτοιους ανθρώπους; Αυτούς, όπως κι αν τους όργανώσης, θα φτιάξης κοπαδι ζώων, που διευθύνονται από τις φωνές και τις μαγκούρες των τσπακνηδων.

Ένα βαρύ φορτίο έπεσε πάνω στους ανθρώπους και τους συντρίβει, κ' οι άνθρωποι, που όλοένα περυσότερο συντρίβονται, γυρεύουν το μέσο να γλυτώσουν απ' αυτό.

Ξέρουν πως ενώνοντας τη δύναμή τους θα μπορούσαν να νασηκώσουν το φορτίο και να το τινάζουν

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΔΗΓΗΜΑΤΑ

Ο ΨΟΦΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Α'.

Λείπει μέρες από το σπίτι του, ένα χαμόσπιτο με μια μονάχα κάμαρα και μ' ένα στενό και βρώμικο άχοιρι δίπλα του: παραπέρα ή μεγάλη άχυρώνα του άφεντικου του σκορπάει στον άγέρα πάντα τη μυρουδιά του χορταριού της και μπροστά μια βαθουλή άβλη που όλον το χειμώνα λασπώνεται και γίνεται λίμνη με τις βροχές: τα βουβάλια περνούν από μέσα και οι μπεκάτσες έρχονται κάθε πουρνό να βρούνε στίς άκρες κανένα σκουλήκι.

Ο Βασίλης Πλάκας σκύβει το γεροντικό κορμί του, σαν περνάει την πορτοπούλα του σπιτιού του κι αντιχρίζει τη γυναίκα του ξαπλωμένη χάμου σ' ένα σακί κι άρρωστη.

«Καλημέρα Χαίδω», της λέει και ζυγώνει σ'

άφτην παραγμένος και με κίτρινη θωριά. «Τί έχεις πάλε;... Όλο κι άρρωστη σε βρίσκω!...»

Η Χαίδω γυρίζει λίγο το κεφάλι και του πετάει μια άπελπισμένη ματιά. «Τότερα λείει άψυχα και με σδυμένη φωνή:

«Την κοπέλα μας τη χάσαμε!... Που είναι;... Που μου έτρεχες;... Μονάχη μου τη σαβάνωσα και μονάχη μου την έθαψα... Κανένας δε γύρισε τα μάτια να μ'ε κοιτάξει και δεν ήρθε να μ'ε πει έναν καλό λόγο!...»

Έκείνος σκύφτει το κεφάλι και κρατάει με το χέρι το μέτωπό του. Κάθεται λίγο σε μια κάσσα συλλογισμένος, με χτυπάει το ποδάρι στο χώμα και ξανασηκώνεται άλλαξοπρόσωπος να περπατήσει πάλε από την άγγωνή ως την παραστιά. Τα ξερά του μάγουλα βρέχονται με θολά δάκρυα και σκούζει πνιγμένος.

«Είμαστε παραρηγμένοι, το ξέρω!... Τι ήθελες να κάμω;... Δε μπορούσα να φάσω έτσι τη δουλιά και ναρθώ στο θάνατο της Κανέως... Το βιό τ'άφεντικού θα χάνονταν όλοτελα κι άλλοι μόνο ύστερα σε μ'ε!... Που θα πηγαίναμε να κατασταλαίσουμε, σε μ'ε έδιωχνε;... Πιά άστρέχα θα μ'ε δέχονταν;... Πιός θα μ'ε έρρηχνε ένα κομμάτι ψωμί στο διακόνημά μας άφτό;... Δεν τα συλλογίσαι όλα άφτά,

γυναίκα;... "Η θές;...»

Με σβήνει άγριέμένος τη λαλιά του και δαγκώνει τα χοντρά του χέρια σε μανιασμένος. Τανάει τα ματόφυλλά του και στυλώνει τα όρθάνοιχτα μάτια στην κουβαριασμένη στα πόδια του Χαίδω. Στέκεται έτσι μπροστά άκίλητος και παράξενος, κ' εκείνη δεν κοιτάει να τον κοιτάξει κατά πρόσωπο, με σηκώνει με τα στεγνωμένα και λιγνά πόδια της το μιτάφι, που σκεπάζεται ως τα πάνω και κρύβεται σαν τον κυνηγημένο κι άραχνο λαγό. Τα χείλια της τρεμουλιάζουν άσπρα, και λόγια καταραμένα ξεφύγουν από το στόμα.

«Να ξεπατωθώμε καλύτερα!... Δεν τα ξέρεις, άντρα μου, σ' άκόμα όλα και γι' άφτό φωνάζεις έτσι άδικα... Η κόρη μας άτιμάστηκε και μ'ε μόλεψαν το γαίμα!... Τιμιοι είμαστε και τιμία δουλέβαμε... Μα έβαλαν χέρι πάνω της και πέθανε στην άγκαστριά της. Μου το ξεμολογήθηκε την ώρα που ξεψυχούσε... Τη γέλασαν, τη γέλασαν την άπονήροφτη!...»

Ο άντρας άνατινάζεται και ούρλιαζει φρενιασμένος μέσα στη χαμηλή κάμαρα: τραβάει το μιτάφι από το κορμί της Χαίδως και ή μισόγυμνη γυναίκα τρέμει και ξεψυχάει, σαν της σφίγγει από το χέρι και τη σκοτώνει με τις τρελλές του ματιές.

μά δὲ μποροῦν νὰ συμφωνήσουν στὸ πῶς πρέπει νὰ ἐνεργήσουν καὶ σκύφτουν πειότερο ἀφίνοντας τὸ βάρος νὰ πέφτῃ στοὺς ὤμους τῶν ἄλλων. Καὶ τὸ φορτίο κατατασίζει ὁλοένα τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ εἰντούσαν ὡς τώρα ὅλοι χαμένοι, ἃ δὲ βρίσκονταν ἄλλοι, ποὺ ὁδηγοῦνται στὶς πράξεις τοὺς ὅχι ἀπ' τὸ λογαριαστὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπακολούθων τῶν πράξεων, παρὰ ἀπ' τὴ συμφωνία τῶν ἀρχῶν τῆς θρησκείας μὲ τὴ συνείδηση.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἰν' οἱ Χριστιανοί : ἀντὶς τὸ σκοπὸ, ποὺ ἡ ἐπιτυχία του χρειάζεται τὴ σύμπραξη ὅλων, ἀποβλέπουν σ' ἓνα ἐσωτερικὸ σκοπὸ, ποὺ μποροῦν νὰ τονε φτάξουν χωρὶς γι' αὐτὸ νῆνε ἀνάγκη καμμὶς συμφωνίας.

Κ' εἰν' αὐτὴ, ἀλήθεια, ἡ σύσταση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Γι' αὐτὸ ἡ ἀπολύτρωση ἀπὸ τὴ σκλαβιά ὅπου βρίσκεται ὁ ἄνθρωπος, ἐνῶ κατάντησε ἀδύνατη γιὰ τοὺς κοινωνικοὺς ἀνθρώπους, πραγματοποιεῖται μὲ τὸ Χριστιανισμὸ : ἡ κοινωνικὴ ἰδέα τῆς ζωῆς πρέπει νὰ κἀνῃ τόπο στὴ χριστιανικὴ ἰδέα τῆς ζωῆς.

Ὁ σκοπὸς τῆς γενικῆς ζωῆς δὲ μπορεῖ νῆναι σ' ὅλα γνωστὸς, — λείπει ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο ἡ χριστιανικὴ διδαχὴ — παρουσιάζεται ἀτομικὰ σὲ σένα σὰν κάποιος ζύγωμα, ὅσο γίνεται μεγαλύτερο, πρὸς ἓνα ἄπειρο καλὸ, σὰν πραγματοποίηση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ποὺ σ' αὐτὴ ἄσφαλτα γνωρίζεις τὸ σκοπὸ τῆς ἀτομικῆς σου ζωῆς.

Στέκεται αὐτὸς στὸ νὰ πραγματοποιήσῃς στὸν ἑαυτὸ σου τὸν ἴδιο τὴν ἀνώτερη τελειοποίηση, τὴν ἀγάπη, κατὰ ἀπαραίτητο στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ σκοπὸ αὐτόνε τονε γνωρίζεις πάντα, καὶ πάντα εἰν' εὐκολοζύγωτος. Μπορεῖς νὰ μὴν ξέρῃς τοὺς καλυτέρους σκοποὺς τοὺς ἐξωτερικοὺς. Μπορεῖ νὰ μὴν ἐμπόδια μεταξὺ σου κ' ἐκείνων, μὰ κανένας καὶ κανένα πρᾶμα δὲ μπορεῖ νὰ τὲ κρατήσῃ ἀπ' τὸ ζύγωμα πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ τελειότητα, τὴν αὐξηση τῆς ἀγάπης στὸν ἑαυτὸ σου καὶ στοὺς ἄλλους. Ἄς βάλῃ ὁ ἄνθρωπος στὸν τόπο τοῦ ἐξωτερικοῦ σκοποῦ, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ψεύτικου, τὸ μοναχὸ ἀληθινὸ, τὸν εὐκολοζύγωτο, τὸν ἀσυζήτητο, τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ, καὶ τότες μόνο θὰ πέρουν οἱ ἀλυσίδες καὶ θὰ νιώσῃ τὸν ἑαυτὸ του πραγματικὰ λεύτερο.

Ὁ Χριστιανὸς ξεφορτώνεται τὴν ὑποχρέωση πρὸς τοὺς νόμους τοῦ κράτους, ποὺ δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκη τοὺς οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του οὔτε γιὰ τοὺς ἄλλους, ἐπειδὴ θεωρεῖ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ πρὸ ἐξασφαλι-

σμένη μὲ τὸ νόμο τῆς ἀγάπης, πᾶκολουθαί, παρὰ μὲ τὸ νόμο ποὺ στηρίζεται στὴ βία. Ὁ Χριστιανὸς μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃ τις ἀνάγκες τοῦ νόμου τῆς ἀγάπης, ὅχι μόνο δὲ νομίζει ὑποχρεωτικὰ τις ἀνάγκες τοῦ νόμου τῆς βίας, μὰ καὶ τις ζετινάζει ἀπὸ πᾶνου τοῦ σὰν πλάνες, ποὺ πρέπει νὰ ἐξαλείψουν καὶ νὰ καταστρεφτοῦν.

Ἡ οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰναι τὸ φύλαγμα τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἰναι μπορετὸ μόνο μὲ τὴν ἀπόλυτη ἐσωτερικὴ λευτεριά. Ἡ λευτεριά εἰναι ὁρος ἀπαραίτητος τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς. Ἡ λατρεία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐμπλέχει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ κάθε ἐξωτερικὴ ἐξουσία καὶ σύγκαιρα τοῦ δίνει τὴ δύναμη νὰ φτάξῃ στὴν τελειοποίηση τῆς ζωῆς, αὐτὴν ποὺ τοῦ κἀκου ζητᾷ μὲ τᾶλλαγμα τῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῆς ζωῆς.

Οἱ ἄνθρωποι θαρροῦν πῶς μὲ τὰ μεταλλάσματα τῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῆς ζωῆς καλυτερεῖ ἡ κατάσταση τους, καὶ μὸλ' αὐτὰ τὰ μεταλλάσματα τοῦτα δὲν εἰναι πάντα ἐπακόλουθα τῶν ἀλλαγῶν τῆς συνείδησης. Ἡ ζωὴ ὅμως δὲν καλυτερεῖ παρὰ μόνο σὰν ἔχουν βάσῃ τους οἱ ἀλλαγές αὐτῆς τὸ ζετύλιγμα τῆς συνείδησης. Κάθε ἀλλαγὴ ἐξωτερικῆ τῶν τύπων τῆς ζωῆς, ποὺ δὲν εἰν' ἐπακόλουθο κάποιας μετατροπῆς τῆς συνείδησης, ὅχι μόνο δὲν καλυτερεῖ τὴν κατάσταση τῶν ἀνθρώπων, μὰ καὶ τὴ χειροτερεῖ. Τὸ σφᾶξιμο τῶν παιδιῶν, τὸ μαρτύριο, ἡ σκλαβιά δὲν καταργηθήκανε μὲ κυβερνητικὰ διατάγματα, παρὰ μὲ τὸ ζετύλιγμα τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης : αὐτὸ ἔφερε τὴν ἀνάγκη τῶν διαταγμάτων τούτων. Ἡ ζωὴ καλυτέρεψε τόσο μόνο, ὅσο ἀκολούθησε τὸ ζετύλιγμα τῆς συνείδησης, δηλαδὴ ὅσο ἡ ἀγάπη ζετόπισε στὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου τὸ νόμο τῆς βίας.

Μὲ τὸ νῆχουν ἐπίδραση τῆς συνείδησης οἱ ἀλλαγές στὰ μεταλλάσματα τῶν τύπων τῆς ζωῆς, οἱ ἄνθρωποι θαρροῦν πῶς πρέπει νᾶλθῇ καὶ τάνάποδο, κ' ἐπειδὴ εἰναι πρὸς εὐχάριστο κ' εὐκολώτερο νὰ διευθύνουν τὴν ἐνέργειά τους στὶς ἐξωτερικὲς ἀλλαγές, προτιμοῦν πάντα νὰ μεταχειρίζονται τὴ δύναμή τους ὅχι γιὰ νᾶλλάξουν τὴ συνείδησή τους, παρὰ γιὰ νᾶλλάξουν τοὺς τύπους τῆς ζωῆς, κ' ἔτσι καταγίνονται ὅχι στὴν οὐσία, παρὰ στὸ φαινόμενο.

Ἡ καλλύτερη ζωὴ ἐρχεται μόνο μαζὶ μὲ τὴν πρόοδο τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ποθεῖ νὰ καλυτερέψῃ τὴ ζωὴ πρέπει

νὰ καταγίνεται γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῆς συνείδησης τῆς δικῆς του καὶ τῶν ἄλλων. Μὰ ἴσα ἴσα τοῦτο δὲ θέλουν νὰ κάνουν οἱ ἄνθρωποι καὶ προσπαθοῦν νᾶλλάξουν τοὺς τύπους τῆς ζωῆς ἐλπίζοντας πῶς αὐτὸ θὰ φέρῃ καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῆς συνείδησης.

Ὁ Χριστιανισμὸς, καὶ μόνος ὁ Χριστιανισμὸς, θὰ γλυτώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπ' τὴ σκλαβιά ὅπου βρίσκονται γιὰ τὴν ὥρα, κ' ὁ Χριστιανισμὸς μόνο θὰ τοὺς κἀνῃ ἱκανοὺς πραγματικὰ νὰ καλυτερέψουν τὴν ἀτομικὴ καὶ γενικὴ ζωὴ. Τοῦτο ἔπρεπε νᾶναι σ' ὅλους φανερό, μὰ οἱ ἄνθρωποι δὲ θέλησαν νὰ τὸ παραδεχτοῦν ὅσο ἡ ζωὴ ἀπ' τὴν κοινωνικὴ τῆς ὥψῃ δὲν εἶταν καλόγνωριμένη, ὅσο ὁ κᾶμπος τῶν ἡθῶν, τῶν ἀγριοτήτων, τῶν βασάνων τῆς κοινωνικῆς καὶ κυβερνητικῆς ζωῆς δὲν εἶταν ἀκόμα μελετημένους ἀρκετὰ ἀπ' ὅλες τις μεριές.

Ἀναφέρουνε συχνά, γιὰ τρανὴ τάχατες ἀπόδειξη τῆς ἀδυναμίας τῆς διδαχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, πῶς ἡ διδαχὴ αὐτὴ, γνωστὴ δεκαεὶα αἰῶνες τώρα, ἔγινε δεχτὴ μόνο ἀπ' τὴν ἐξωτερικὴ τῆς μορφῇ. Ἀφοῦ ἡ διδαχὴ αὐτὴ, λένε μερικοὶ, γνωστὴ ἀπὸ τόσον καιρὸ δὲν ἔγινε ἀκόμη ὁ ὁδηγὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ τόσοι μάρτυρες τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ κᾶκου βασανίστηκαν καὶ δὲ φέρανε καμμὶν ἀλλαγὴ στὴ βροσκούμενη τάξη, δὲν εἰναι τοῦτο φανερὴ ἀπόδειξη πῶς ἡ Χριστιανικὴ διδαχὴ δὲν εἰν' ἀληθινὴ καὶ πραγματοποιήσιμη ;

Τὸ νὰ μιλάῃ κανεὶς καὶ νὰ σκέφτεται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο εἰναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ μιλάῃ καὶ νὰ σκέφτεται γιὰ σπύρο, ποὺ δὲ δίνει ἀμέσως ἄνθρα καὶ καρπούς, ποὺ καταστρέφεται πάνου σὲ στεῖρα καὶ κακὰ γῆ.

Τὸ ὅτι ἡ διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ στὴν ἐποχὴ ὅπου φάνηκε δὲν ἔγινε δεχτὴ πέρα πέρα στὴν οὐσία τῆς, παρὰ μόνο ἀπ' τὴν ἐξωτερικὴ τῆς ὥψῃ καὶ ἀλλαγμένη, εἶταν πρᾶμα ἀπαραίτητο καὶ ἀναγκαῖο. Μιὰ διδαχὴ ποὺ γκρέμιζε ὅλη τὴν ἀρχαία τοῦ κόσμου θεωρία καὶ ἀντὶς ἐκείνη στύλωνε καινούρια, δὲ μποροῦσε μονομῆς νὰ γίνῃ δεχτὴ πέρα πέρα καὶ δὲ μποροῦσαν νᾶγκαλιάσουν οἱ ἄνθρωποι παρὰ τὴν ἐξωτερικὴ μορφὴ καὶ τὴν τροποποιημένη διδαχὴ. Καὶ ἡ τέττα ἀποδοχὴ τῆς εἶταν πάλι χρειζόμενη στοὺς ἀνθρώπους, γιὰτὶ μὴ μπορῶντας νὰ καταλάβουν τὴ διδαχὴ καὶ τὸν ἡθικὸ δρόμο ἔπρεπε νὰ ὁδηγηθοῦν ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴ ζωὴ πρῶτα, γιὰ νὰ δεχτοῦν σ' ὅλη τῆς τὴν ἀλήθεια τὴν τέττα διδαχὴ.

«Μὲ πιδόν, μουρὴ ;...» βραχνιάζει. «Μὲ πιδόν τῶκαμε ἀφτό;... Μολόγα τον, σουσουράδα!...»

«Μ' ἀφτόν ποὺ σκλάβωσες τὴ ζωὴ σου...» ἀπολογιέται πεθαμένη.

«Τὸ σύντροφό μου, μουρὴ;...»

«Ὅχι! Μὲ τὸν ἀφέντη μας...» Ἐπειτα σωριάζεται καὶ κρύβει τὰ μούτρα στὴ μάλλινη σακούλα ποὺ ἔχει γιὰ προσκέφαλό της.

Ὁ Βασίλης Πλάκας τὴν παρατήσε τώρα καὶ μένει ἀσάλεστος μὲ τὰ χέρια σταβρωμένα σὲ μιὰ γωνιά. Ἐκεῖθες νογάει τὴν ἐρημιὰ νᾶπλώνεται τριγύρω του καὶ τὸ Χάρο νὰ ξεπροβαδαίει τὴ ζωὴ του στὸ χαμὸ καὶ στὸν ἀφανισμό. Ἐνας μοναχογιὸς μὲς τὰ γεράματα τοῦ τὸν εἶχε ἀφήσει κ' ἔφυγε ἀντάρτης· χρόνια ἐκύλησαν κ' ἔμαθε ὕστερα πῶς τὰ ὄρνια καὶ τὰ σκυλιὰ τὸν ξέσκιαν, σὰν τονε μυρίστηκαν σκοτωμένο σὲ μιὰ ρεματιά. Μιὰ μοναχοκόρη, ποὺ τὴν εἶχε σὰ γέλιο στὸ σπῆτι του, παράγωνε τώρα, κ' ἀφτός γέρος μὲ τὴ γριὰ γυναῖκα του ἔμεινε νὰ φυλάγῃ τὸ χαμόσπιτο ποὺ τοὺς ἀνέχονταν ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἀκόμα ὁ ἀφέντης νὰ κάθονται γιὰ λεημοσύνη.

Δὲ μιλάει τώρα ὅλη τὴ μέρα καὶ τραντάζεται κάθε λίγο τὸ σῶμα του ἀπὸ τοὺς βαθιοὺς ἀνστεναγμούς. Ἀπὸ τὸ στενὸ φεγγίτη τὸ φῶς λιγοστεβεῖ

ὁλοένα, ὥσπου ἡ νύχτα πέφτει καὶ σκοτεινιάζει.

«Ποῦ νὰ γύρω;...» συλλογιέται θλιβερά. «Ὅλα γκρεμίστηκαν καὶ ἡ γῆς δὲ μὲ χωράει!... Χαθηκα τώρα πιά, ἔσθῃσα σὰν τὴ σπῆθα τὴν πεταχτή...»

Ἦστερα ἀργὰ κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ἀφοῦ δὲν ἐκονήθηκε ἀπὸ τὸν τόπο του, ἄπλωσε τὰ χέρια καὶ ἀναψε ἓνα τενεκεδένιο καντήλι ποὺ ἐγύμωσε τὴ χαμηλὴ τὴν κάμαρα ἀπὸ πυκνὸ καὶ μάθρο καπνὸ. Ἐγύρισε τὸ κεφάλι κατὰ τὴν πλαγιασμένη Χαίδω καὶ τῆς ἐμουρμούρισε·

«Ποῦ εἰναι τὸ κλειδοπίνακο μὲ τὸ τυρί, γυναικα;—Σήκου νὰ φᾶμε τίποτα...»

«Δὲ θέλω!... Φαρμάκι καλύτερα φέρε μου νὰ πιῶ... Ἄς πεθάνω, ἄς χαντακωθῶ τώρα!...» ἀπαντᾷ χαμένη ἐκείνη.

B'.

Τὰ ἡλιοβασιλέματα χρυσώνουν τώρα πέρα τὸ βουνὸ καὶ ὁ γελαδάρης τοῦ χωριοῦ μαζώνει μπροστὰ τὰ γελάδια του ποὺ βοσκoῦσε ὅλη τὴ μέρα στοὺς μακρινούς μεριάδες· οἱ μουσίδες καὶ τὰ δαμάλια προτρέχουν καὶ πηδοῦνε, μὰ οἱ ἀγελάδες μὲ κατεβασμένα τὰ μαλακὰ μαστάρια πηγαίνουν ἀργὰ καὶ κουρασμένα. Σὰν ἀντιπερνᾷ τὸ ἀφραχτο κοιμητήρι,

βλέπει ξαπλωμένο ἐκεῖ μέσα τὰ πίστομα ἓναν ἄνθρωπο ποὺ δὲ σκλέβει καὶ ἀναστενάζει βαρὶ καὶ κούφια. Ἐνα ἐρημικὸ κυπαρίσι παραπέρα ὅττ' ἡ μέση λυγίζει τὰ κορνιαχτισμένα κλωνάρια του στὸ δυναμωμένο λίθα καὶ κλαίει.

Ξαφνιάζεται, ζυγώνει, καὶ ὁ Βασίλης Πλάκας ἀναταράζει κάπως τὸ τρεμουλιαστὸ κεφάλι του καὶ τὸ σηκώνει πάνου γιὰ νὰ ἰδεῖ τὸν ἄνθρωπο ποὺ περπατᾷ κοντὰ του. Μὰ γλιγῶρα μὲς στὸ σουρούπωμα ἐκεῖνο νογάει τὸν παλιὸ του φίλο. Τὰ χεῖλια του συμαζώνονται μὲ ἀκράτητη πίκρα καὶ τὰ φλογισμένα μάτια του ξαναρχίζουν πάλι νὰ θολώνουν καὶ νὰ δακρύζουν, σὰν τὸν παίρνει τὸ παράπονο. Σαλέβει τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια μὲ κόπο καὶ ἀκκουμπάει λίγο στὸ χορταριασμένο χῶμα μὲ τὸν ἀγκῶνα του, ἐνῶ κρύβει τὸ μάθρο του πρόσωπο στὶς ἀπαλάμες μέσα.

Μόλις τώρα ὁ γέρος γελαδάρης νοιώθει πῶς εἰναι ὁμπρὸς του ὁ χαμένος Βασίλης.

«Τί θές ἐδῶ, Βασίλη;...» ρωτᾷε σαστισμένος. «Τί κάνεις ἐδῶ πέρα στὰ μνήματα;... Γιατὶ ἀφῃσες τὸν ἀφέντη σου ποὺ ἔραγε τὸν τόπο νὰ σὲ βρεῖ;»

«Παράτα με, καημένε Ἀντώνη!...» ἀπαντᾷ ἐκεῖνος ξεψυχισμένα. «Λησμονά με τώρα... Ἐίμαι πιά ἓνα σακκὶ κόκκαλα καὶ τίποτας ἄλλο!... Ἐδοῦλεψα,

Μπορούμε να φανταστούμε τους Ρωμαίους και τους βαρβάρους να δέχονται τη διδαχή του Χριστού όπως εμείς σήμερα τον καταλαβαίνουμε; Μπορούσαν ποτέ οι Ρωμαίοι και οι βάρβαροι να πιστέψουν πως η βία φέρνει αύξηση της βίας και πως τα μαρτύρια, τα βασανίσματα, οι πόλεμοι τίποτα δεν ξηγούν και τίποτα δε διαφωτίζουν, παρά όλα τα σκοτίζουν και τα μπερδεύουν;

Το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπων εκείνης της εποχής είταν άνικανο να καταλάβη τη διδαχή του Χριστού μέσο του ήθικου δρόμου. Έπρεπε να οδηγηθούν από τη ζωή την ίδια, με τα μέσα που στην πράξη δείχνουν πως κάθε παραστράτισμα απ' τη διδαχή σέρνει ξοπίσω του κ' ένα κακό. Η χριστιανική αλήθεια, που την είχαν άλλοτες μόνο για άψηλη προφητική έμπνευση, κατάντησε σήμερα αλήθεια εύκολονόητη και στον πειό άπλο άνθρωπο κι αυτή την αλήθεια στίς μέρες μας πρέπει ο καθένας ν' ακολουθή.

Η κατάσταση των ανθρώπων της Ευρώπης με την υπαλληλία, τους φόρους, τον κληρο, τις φυλακές, τις καρμανιόλες, τα κάστρα, τα κανόνια, το δυναμίτη φαίνεται τόσο φριχτή, μά φαινομενικά μόνο. Όλες αυτές οι φρίκες που γίνονται προέρχονται από τη συγκατάθεση όλων μας. Όλ' αυτά δεν έπρεπε να υπάρχουν σύμφωνα με την κατάσταση της ανθρώπινης συνείδησης. Η δύναμη δεν είναι στίς φυλακές, στα σίδερα, στα βασανιστήρια, στα κανόνια, παρά είναι στην ανθρώπινη συνείδηση, που δίνει τον έαυτό της με το να μεταχειρίζεται το κανόνι. Κ' η συνείδηση των ανθρώπων αυτών παλεύει με τανάπαδο τούτο και χτυπιέται από δυο μεριές. Ο Χριστός είπε πως νίκησε τον κόσμο κι αλήθεια τον νίκησε. Το κακό του κόσμου, μ' όλες αυτές τις φρίκες, δεν υπάρχει πια, γιατί βγήκε απ' τη συνείδηση των ανθρώπων. Μικρό μόνο σπρώξιμο χρειάζεται για να ξεκόψη όλωσδιόλου το κακό αυτό και να υποχωρήση μπρός στο νέο τύπο της ζωής.

Τα πρώτα χρόνια του χριστιανισμού, όταν ο πολεμιστής Θεόδωρος εδήλωσε στους δικαστάδες του πως δεν του επιτρεπούταν, σά Χριστιανός που είταν, νάχη όπλα, καταδικάστηκε σέ θάνατο κ' οι δικαστάδες του τον θάρρουν τρελλό και τον πομπέψανε. Τώρα όμως που στην Αυστρία, στην Πρωσία, στη Σουηδία, στη Ρουσία, σ' όλη την Ευρώπη, των άνυπόταχτων ο αριθμός αύξάνει σημαντικά, την πράξη, αυτή δεν την παίρνουν πια για τρέλλα,

παρά για επικίνδυνο πράγμα, κ' οι Κυβέρνησες όχι μόνο δεν καταδικάζουν τους άνυπόταχτους, παρά και τους κρύβουν φροντισμένα γκαρίζοντας πως οι άνθρωποι θα λευτερωθούν απ' τη σκλαβιά και την άγνοια τους όχι μ' επανάστασες, με συμβούλια ειρήνης ή με τα βιβλία, παρά μ' αυτό το άπλο μέσο: ότι κάθε άνθρωπος σαν τον βιάζουν να λάβη μέρος στη βία για τάδε φάρια του και τον ίδιο τον έαυτό του, ρωτιέται: «Γιατί θα το κάνω;»

Ας ξυπνήσουν λοιπόν οι άνθρωποι απ' τον ύπνο όπου είναι βυθισμένοι, ας ανοίξουν τα μάτια στην άψηλότερη αυτή θεωρία της ζωής, που αποκαλύφθηκε απ' το Χριστιανισμό, αυτόν που από χίλια ενιακόσα χρόνια μ' προσκαλνάει κοντά του, κι ας εμφανιστή το κάθε τι φριχτό, όπως γίνεται σ' άνυπνους απ' το βραχνά. Η ψυχή τότε θα γίνη χαρούμενη και στο εξής θα λογαριάζεται για παράδοξο, πως τόση τρέλλα κυρίεψε μέσα στ' όνειρο.

Φτάνει να ξετινάξη μια στιγμή η ανθρωπότητα την αδιάκοπη νάρκη, όπου ζητούν να μ' άσ συγκρατήσουν οι Κυβέρνησες, φτάνει ν' αντίληφτούμε πόσο διαφέρει εκείνο που κάνουμε απ' τα ήθικά μας καθήκοντα.

Το ξύπνημα τούτο μπορεί ώρα με την ώρα να το δούμε άξαφνα νάρθη.

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΗΣ

ΣΤΗ ΒΑΡΚΑ

Στη βάρκα καθισμένοι, τα κουπιά

Σαλεύαμε στα χέρια·

Είχε φανή το φεγγαράκι πιά,

Κ' είχαν φανή τ' αστέρια.

Στη βάρκα καθισμένοι, το νησί

Γυρεύαμε, που χιόνια

Δέν πέφτουνε ποτέ, και που οι κισσοί

Σκαλώνουνε στα κλώνια.

Στη βάρκα καθισμένοι—τα νερά

Τριγύρω κοιμισμένα·

Το παραμυθι γροίκαες, κ' η χαρά

Ανάβρυνε από σένα.

εδοίλεψα στη ζωή μου κι ούδ'ε μιά πιθανή γής δεν κέρδεσα... Με ρούφηξε, μέφαγε ή δουλειά, έσκύλιασα για τον άφέντη μου και να με τώρα που κατάντησα να φτάσω!.. Ούδ'ε ψωμί δεν έχω να βάλω στο στόμα... Και θέλω να πεθάνω!.. Άσε με, πάρα με!.. Για την ψυχή του πατέρα σου, μην πείς στο χωριό και στείλουν να με πάρουν... Άς πεθάνω καλύτερα της πείνας εδώ που έθαψα την κοπέλλα μου και τη γυναίκα μου...»

Κ' εκύλησε πάλι το κορμί του μες το χώμα κ' έρρηγνε χαμηλά χαμηλά τα μάτια κοιτώντας άνοιαστα τις ήμερες άγελάδες που είχαν κυκλώσει γύρω του κ' έδοσκούσαν πάνω στα κοντινά μνήματα το ήλιοκαμμένο χορτάρι.

Ο Άντώνης ο γελαδάρης καμπουριάζει πάνω στη στράβη και μακρυνά ματσούκα του και τον κοιτάει λυπημένα, δίχως να βρίσκει παρηγοριά γι' ατόν.

«Άνθρώποι είμαστε, Βασίλη!.. Άνθρώποι είμαστε!..» λέει μοναχά κι άναστενάζει.

Γλέπει το κορνιαχτισμένο σκαλιάρι του και την κουρελιασμένη πουκαμιά που αφήνει εδώ κ' εκεί να φαίνεται μέσα από τις τρύπες ή λιγνή και μαβροδερή σάρκα του και πλανάει τα μάτια του ύτερα κι ατός άπάνου του για να θωρήσει και τα δικά

του μπαλωμένα ρούχα που κρατιούνται στο ψηλό κορμί του. Θλίβεται πολύ και πασιζέει να καταπιεί την πίκρα του που ανεβάζει το φαρμάκι της ως το στόμα του.

Σκαλίζει άμήχανα το χώμα με το ξύλο του, κουνάει πάνω και κάτω το κεφάλι του και ξαναλείει.

«Σέ χαλάνε στο χωριό! Θάρρουν πως έτρελλάθηκες και πήγες να πνιγείς... Ο άφέντης έβαλε το χωροφύλακα να σέ βρεί και να σέ πάρει με το στανιό σ' ατόν. Δέ σέ ξέρουν πως είσαι εδώ πέρα... — Μά σήκου, Βασίλη, σήκου να πάρει κι έχει ο Θεός άκόμα! Άνθρώποι είμαστε κ' εμείς κι ο ίδιος Θεός μας έπλασε...»

«Δέ μας έχουνε γι' ανθρώπους έμας. Δέ μας λογαριάζουν έμας αφοί οι τρανοί. Καλύτερα άγαπών τα σκυλιά και τις γάτες τους παρά έμας... Τά δασκαλέφτηκα εγώ ατό, τάμαθα όλα και χόρτασα πιά... Ούτε το δίκιο δέ μπορώ να βρω μπροστά τους. Ό,τι κι άν έκαμα, τίποτα!.. Άέρας όλα... Να πεθάνω, να τελειώσω τώρα ο χαντακωμένος!..» Και βγάζει ένα κομμένο και βαρύ κλάμμα, σά νάν τον πατάει κανένα σιδερένιο γόνα στα στήθια του τόσο που και τα γελάδια σ' άν παλαβά τεντώνουν μπροστά τους χοντρούς λαμούς τους και μου-

ΣΤΗΝ ΞΕΝΗΤΕΙΑ

Ώ ροδογέλαση παιδούλα, σ' άκρογιάλι
Λαμπρές άχτίδες το φεγγάρι διαν σκορπούσε,
Και κάποιο μουσικό τραγούδι άντιλαλούσε
Στη θάλασσα, χυμένη σ' άν από κρυστάλλι,

Σά μιά νυφούλα πρόβαινε άγάλη-άγάλη,
Και τα μαλλιά σου ή αύρα τα χαϊδολογούσε.
Σώπασε τώρα το τραγούδι που ξυπνούσε
Μέσ' στην ψυχή μου λογισμούς, και μιά μεγάλη,

Και μιά βουβή τριγύρω άπλώνεται γαλήνη
Μέσ' στη νυχτιά,
Και νοιώθω κάτι μέσα μου, κάτι που σβύνει.

Άνθός σ' άν κήπο την αύγουλα δέ γυρέβεις·
Τού κάκου καρτερούσα κλαίγοντας, μισέβεις
Στην ξενιτιά.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΣΑΛΟΝΙΟΥ

ΜΕ ΤΟ ΙΔΙΟ ΝΟΜΙΣΜΑ

Σέ μιά γωνιά παράμερα της σάλας, ενώ γύρω τους ο κόσμος μαζωμένος λίγος εδώ, λίγος εκεί—είχε πάψη κείνη τη στιγμή ο χορός—έχανε την ώρα του μιλώντας ως επί το πολύ γι' άδιάφορα κ' άν όχι περιττά πράγματα, οι δυο τους μονάχοι στη γωνίτσα κείνη φαίνονταν σά νάβρισκαν ιδιαίτερη εύχαρίστηση στην κουβέντα τους, γιατί το μέλοιο πολύ συχνά συντρόφευε τα λόγια τους. Βλέποντάς τους έτσι εύχαριστημένους μπορούσες να νομίσης, που την στιγμή εκείνη όλος ο κόσμος γι' αυτούς είτανε οι δυο τους, ή που κάποια συνάντηση ιδεών, κάποιο ιδανικό καινό τους ένωσε. Μά τίποτ' απ' όλ' αυτά. Κείνος χαριτωμένος ντιστεγές Άθηνάιος μ' όλη τη φαντασία και τη μεγάλ' ιδέα για τον έαυτό του, που χαραχτηρίζει τους άνόητους νταντήδες, όταν ή ιδέα αυτή στηρίζεται μονάχα στο κανονικό δέσιμο της γραβάτας, της ώρας το ντύσιμο και γάντι και σ' όλες τις άλλες τιποτένιες έξωτερικές λεπτομέρειες, μοναχή φροντίδα και μοναχή σκέψη των περισσότερων νέων, που συχνάζουν στα σαλόνια. Κείνη Κερκυραία δεσποσύνη, που δεν αφήνει ούτε χορό

γκρίζουν λυπητέρα και βαθιά.

Ο Άντώνης σκιαζεται και γονατάει δίπλα του·

«Δέν κάνει έτσι ο κόσμος, γερο-Βασίλη... Δέν κάνει έτσι ο κόσμος... Είναι κρίμα... Έδώ μ' άταξε ή μοίρα μας και δέν πρέπει να παραπονιούμαστε!..»

«Γύρεψα να παρηγορηθώ κ' εγώ, μά τα δικά μου βάσανα δέν έχουνε τελειωμό... Έφαγα τα νιάτα μου έτσι στη σκλαβιά κ' έχασα τη γενιά μου ο άχαρος!.. Όλα για τους άλλους, όλες τις μέρες μου και τις νύχτες μου για τους άλλους τους τρανούς...»

Ο γελαδάρης τραβάει τα ψαρά του γένια που να συνεπαίρνει και τα μπερδέβει λοζά ο λίθας και χουγιάζει τις άγελάδες που πατούνε τα μνήματα. Ο χαροκομένος σύντροφός του με τα λόγια του ξυπνάει και σ' ατό το άνεργο πάλεμα της ζωής του και γυρνάει το μυαλό του βουρλισμένα, ότα συλλογιέται πως κι ατός τίποτα δέν έχει δικό του «Κ' εγώ έτσι είμαι!.. Τι να κάμω;.. Άν τάφήσω, θα φορήσω...» λέει βαλαντωμένος. Πέρασε τη ζωή του τίμια όλ' ήμερες δουλεφής κ' έβγαλε το ψωμί του μονάχα. Η ψωροσακκούλα του είναι άδειανή. Έσκυψε σ' όλα τα μεγάλα άφεντικά κ' έσυντρόφευε τα γελάδια τους. Γέλοιο δέν είδε μιά μέρα και ο